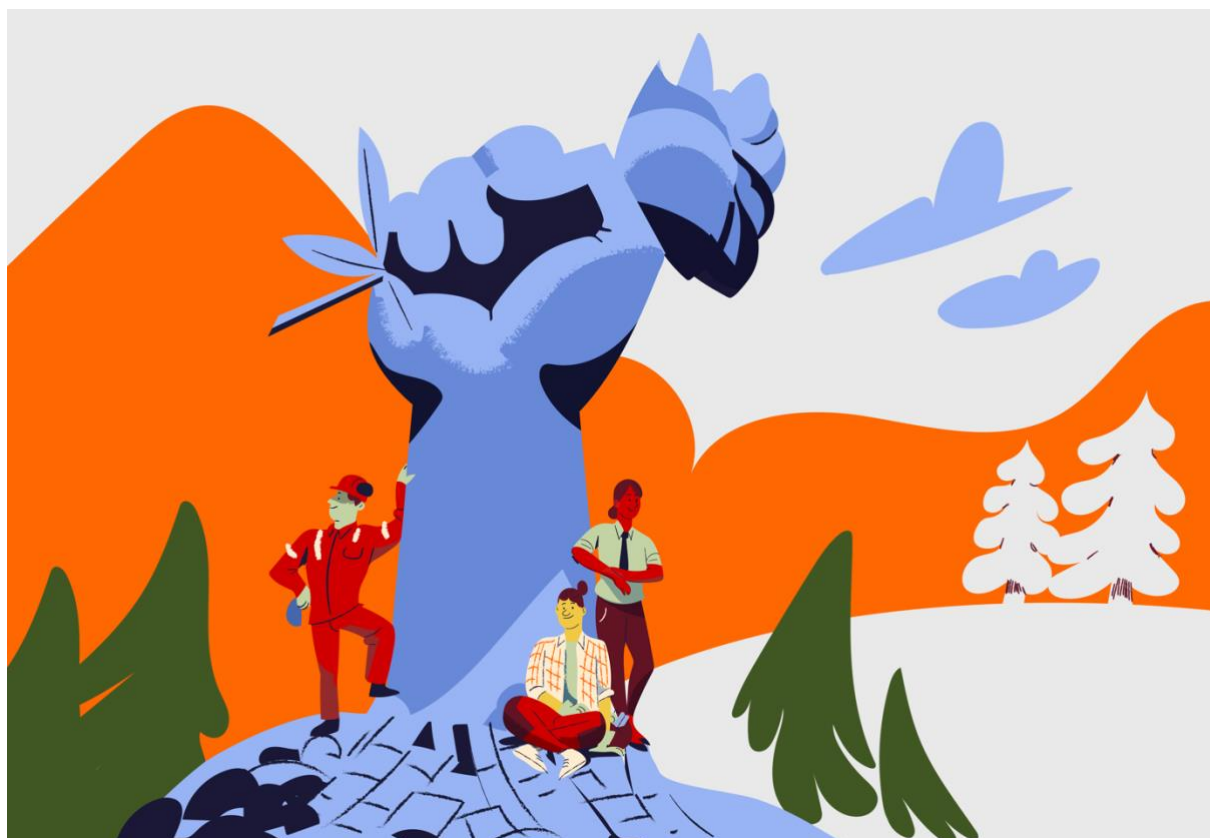

DEBATTHEFTE OM AVTALEFESTET PENSJON

Innhold

Forord	3
Innledning	4
Om dagens AFP	5
Forslag til Reformert AFP	6
Hva innebærer Reformert AFP	6
Forslag til overgangsordning i Reformert AFP (født 1962 -2002)	7
Reformert AFP for de som er født etter 2002	9
Nærmere om enkelte forhold ved Reformert AFP	10
AFP inntekt	10
Utenlandske arbeidere i AFP-bedriftene	10
Regulering av pensjonen i Reformert AFP	10
Ytelsen i Reformert AFP	11
Om fondering	14
Fondering i dagens ordning	14
Fondering i en ny AFP	15
Kostnader ved en ny AFP	16
Reformert AFP – veien videre	17

Forord

Utredningen om Reformert AFP er resultatet av lønnsoppgjøret i 2018, men mange spørsmål er fremdeles uavklart. Den endelige utformingen av Reformert AFP vil tidligst kunne avtales i lønnsoppgjøret i 2022. Det er derfor viktig at våre synspunkter og krav til en Reformert AFP uformes i forbindelse med tariffkravene for 2022. Forslaget til Reformert AFP innebærer store endringer, som vil omfordele ytelsene og øke kostnadene til AFP.

Reformert AFP vil være en tilleggspensjon for alle som har hatt en ansettelse i en tariffbundet bedrift. Mange som starter sin yrkeskarriere med noen år i en privat bedrift, for senere å gå over til helt andre bransjer og sektorer, vil i Reformert AFP få en andel av midlene som innbetales. Siden Reformert AFP kun forutsetter ikke-uførhet ved 62 år, vil Reformert AFP for mange oppfattes som mer forutsigbar enn dagens ordning.

Mange av Fellesforbundets yrkesaktive medlemmer vil bli påvirket av disse endringene. Noen vil tjene på dette og andre vil tape. Vi har derfor utarbeidet dette heftet som grunnlag for en AFP-debatt før tariffoppgjøret. Dette er en debatt vi håper at alle medlemmer, klubber og avdelinger kaster seg inn i med engasjement og alvor.

Arbeidet med utredningen avdekket stor uenighet mellom LO og NHO, og en endelig utredning forelå ikke før våren 2021. LO og NHO klarte ikke å bli enige om en felles modell for en Reformert AFP, men utredningen viser noen alternative modeller. I dette heftet har forbundsledelsen foretatt noen valg. Vi har unnlatt å presentere beregninger og alternativer vi ikke ser som aktuelle. Til slutt i heftet ligger derfor lenker til de aktuelle utredningene som gir mer utfyllende informasjon.

Innledning

Avtalefestet pensjon (AFP) har vært under stadig utvikling og endring siden den ble etablert i 1988. Mange endringer er resultat av fagbevegelsens egne valg og prioriteringer, mens andre endringer skyldes politiske reformer.

For oss i Fellesforbundet hviler vår fremtidige pensjon på en alderpensjon fra folketrygden, en utbetaling fra tjenestepensjon og en utbetaling fra AFP.

For oss betyr folketrygden aller mest - størstedelen av den pensjonen vi kan regne med å få kommer fra den offentlige alderspensjonen. For Fellesforbundet er folketrygden bærebjelken i pensjonssystemet, og vi vil alltid føre den nødvendige politiske kampen for å bevare og utvikle alderspensjon fra folketrygden.

Retten til alderspensjon er ingen selvfølge. I Norge er den kjempet frem etter krav fra fagbevegelsen. Fagforeningene kjempet frem rettigheter til pensjon i sine tariffavtaler. Etter hvert fikk arbeiderbevegelsen politisk gjennomslag for at alderspensjons skulle gis til alle. Norsk fagbevegelse har fulgt en fagligpolitisk strategi hvor velferdskrav kjempes igjennom som et tariff- og lønnskrav, og deretter innføres som en velferdsordning for alle gjennom politisk mobilisering og kamp.

I 1988 valgte LO å gå en annen vei. Avtalefestet pensjon (AFP) skulle bare omfatte ansatte i tariffbundne bedrifter. Vi etablerte en fordel, og en ekstra kostnad, for bedrifter som var bundet av en tariffavtale. I dag betaler AFP-bedrifter 2,5 prosent av lønnsmassen (2,6 prosent fra 2022), og gir AFP-mottakerne et tilskudd på om lag 56 000 kr i året. En tredjedel av disse kostnadene dekkes i dag av staten.

En tjenestepensjon for alle i privat sektor, kalt en obligatorisk tjenestepensjon (OTP), ble fremmet som et krav fra Fellesforbundet og Norsk Industri i 2004. Regjeringen var positiv til dette, og det ble igangsatt et arbeid som resulterte i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Denne loven trådte i kraft 1. januar 2006 og innebærer at alle ansatte i private bedrifter har krav på at det innbetales minst 2 prosent av lønnen til en pensjonsavtale (OTP). For de aller fleste er dette en innskuddsbasert ordning, hvor bedriften innbetaler et avtalt innskudd til en pensjonsforvalter. Samlet pensjonskapital, dvs. innskudd og avkastning, utbetales som alderspensjon. Den ansatte velger selv når utbetalingen av pensjon skal starte, men tidligst fra fylte 62 år. Den ansatte velger også hvor mange år pensjonen skal utbetales over. Minste utbetalingstid er 10 år, og pensjonen må minimum utbetales frem til den ansatte fyller 77 år. Utestående beløp gis til dine etterlatte.

I dette heftet behandler vi ikke utviklingen av folketrygden, men hvordan vi kan sikre bedre pensjonsordninger for våre medlemmer som arbeider i privat sektor.

Om dagens AFP

Ansatte i bedrifter som er bundet av en tariffavtale kan i dag ha rett på AFP når de fyller 62 år. Størrelsen på din AFP avhenger av den pensjonsgivende inntekten du har hatt mellom fylte 13 og 61 år. Utbetalingen av AFP varer livet ut. Utestående utbetales ikke, men tilfaller ordningen.

Dagens ordning er en “alt eller ingenting” ordning hvor man må oppfylle ansiennitetskrav og kvalifikasjonskrav. De viktigste vilkårene for å få rett til AFP i dagens ordning er:

Vilkår knyttet til 62 års dagen:

- Ansiennitet i AFP tilknyttet bedrift i 7 av siste 9 år ved fylte 62 år.
- Arbeidsforholdet må være ditt hovedarbeidsforhold, og krever en stillingsandel på minst 20 prosent
- Pensjonsgivende inntekt fra bedriften må være høyere enn øvrige inntekter.

Vilkår knyttet til uttak:

- Vært ansatt og reel arbeidstaker i AFP tilknyttet bedrift sammenhengende i de siste 3 år før uttak av AFP skal skje.
- Opphold i denne 3 års perioden kan ikke overstige 26 uker.
- Ved sykemelding kan denne perioden utvides til 104 uker.
- Du må være ansatt og i arbeid på uttakstidspunkt.

Uttak av AFP før fylte 70 år forutsetter også uttak av alderspensjon fra folketrygden (helt eller delvis). Dagens AFP i privat sektor er en ytelse som ikke kan graderes, og man kan ha ubegrenset inntekt ved siden av utbetaling av AFP.

Forslag til Reformert AFP

Modellen for Reformert AFP som LO/NHO har utredet, innebærer at alle som ikke er uføretrygdet i en alder av 62 år, vil få utbetalt en AFP-pensjon etter hvor mange år du har arbeidet i en AFP-bedrift.

Kravet til å være ansatt i en AFP-bedrift ved slutten av arbeidslivet oppheves. Dette betyr at alle som har vært ansatt i en AFP-bedrift vil ha rett på en AFP-pensjon. Hvor stor denne pensjonen vil være avhenger av hvor mange år du har vært ansatt i en AFP-bedrift. Med denne modellen vil AFP nærme seg opptjeningsmodellen i dagens innskuddspensjon.

Hva Innebærer Reformert AFP

Fremtidige lønnsforhandlinger vil avgjøre hvordan og når en eventuell Reformert AFP skal innføres. Utredningen beregner virkninger ut fra at Reformert AFP innføres i 2023, og i dette heftet legger vi dette til grunn.

I dette heftet har vi forsøkt å vise hva Reformert AFP også kan bety i kroner. I alle beregningene er det forutsatt at den ansatte starter i en alder av 22 år og har jevn inntekt på 5 G (504 265 kroner for 2020) i hele yrkeskarrieren, og at uttaket av AFP foretas ved 67 år. I dagens ordning har vi anslått at dette gir en AFP på om lag kroner 56 000.

En lavere inntekt vil gi en lavere AFP, og uttak fra 62 år vil gi en lavere årlig utbetaling.

Mange størrelser i en Reformert AFP er ennå ikke fastlagt og i praksis vil den enkeltes yrkeskarriere og inntekt være ulik og variere gjennom livet. Kronebeløpene er altså kun ment som illustrasjon.

I Reformert AFP vil du bare få opptjening fra lønnsinntekten i en AFP-bedrift fra 13 til 62 år, inntekt fra andre bedrifter og annen virksomhet vil ikke bli regnet med.

I dagens ordning beregnes AFP av all pensjonsgivende inntekt du har opptjent i norsk folketrygd mellom 13 og 62 år. I og med at den første AFP-ordningen ble etablert i 1988, vil det før dette tidspunktet naturlig nok ikke være mulig å knytte opptjeningen til inntekt i AFP-bedrift.

I utredningen har det derfor vært sentralt å kartlegge hvor langt bakover i tid det er mulig å etablere en «AFP-tilknytning», det vil si finne ut hvor langt tilbake i tid en har individdata for ansettelsesforhold og/eller inntekt i AFP-bedrift av tilstrekkelig kvalitet til at en justert AFP-ytelse kan beregnes på grunnlag av den.

Fra Fellesordningen for AFP er det opplyst at det for årene 1988–2010 finnes opplysninger om en person har jobbet i AFP-bedrift (fra startdato til sluttdato), men at kvaliteten på dataene går drastisk ned jo lengre tilbake i tid en går.

Fellesordningen har videre opplyst at den har informasjon om inntekt for «en stor andel» av dem som har vært omfattet av AFP-ordningen siden 2011, men for de personene hvor inntektsinformasjon mangler, vil innhenting av data til og med 2014 kunne medføre et visst omfang av manuell saksbehandling. For årene fra og med 2015 er i prinsippet alle opplysninger en måtte ønske tilgjengelige, i og med at Fellesordningen kan motta elektroniske data fra Skatteetaten om de individene den av ulike grunner ikke har AFP-inntektsopplysninger om i dag, og dataene er tilgjengelig på månedsbasis.

2015 er derfor et viktig år i Reformert AFP. Siden det ikke foreligger gode nok opplysninger om den enkelte ansatte i AFP bedriftene før 2015 gjøres det et skille mellom inntekt og ansettelse før og etter 2015.

I Reformert AFP skal all inntekt du har i en AFP-bedrift fra du er 13 år regnes inn, og hvis Reformert AFP innføres i 2023 så vil følgende fødselsår være viktig:

- Er du født i 1960 eller tidligere ($1960+62=2022$) så vil du være omfattet av dagens ordning.
- Er du født mellom 1961 og 2002 ($2002+13=2015$) så vil du være omfattet av en overgangsordning.
- Er du født etter 2002 ($2002+13=2015$) så vil Reformert AFP gjelde fullt ut.

Forslag til overgangsordning i Reformert AFP (født 1962 -2002)

Forslaget til overgangsordning bygger både på dagens ordning og forslag til Reformert AFP.

Fordi det ikke foreligger tilstrekkelige opplysninger før 2015 foreslås det en overgangsordning hvor inntekt og ansiennitet i Reformert AFP beregnes på grunnlag av din tilknytning til en AFP-bedrift fra og med 2015. Arbeider du alle årene fra 2015 til du fyller 62 år i en AFP-bedrift vil du få beregnet en AFP-pensjon på grunnlag av all inntekt fra du var 13 år. (Inntekt fra du er 13 til 2015 beregnes etter folketrygdens grunnlag, etter 2015 benyttes inntekten i AFP-bedrift). Har du kun arbeidet halvparten av tiden fra og med 2015 (tiden måles i måneder) i en AFP-bedrift før du fyller 62-år vil kun 50 prosent av din folketrygdinntekt, fra du er 13 år – til 2015, regnes inn sammen med inntekten du har fra AFP-bedriften etter 2015.

Personer med AFP-tilknytning fra og med 2015 kan deles inn i tre grupper:

1. Personer som ikke ville ha kvalifisert til gjeldende ordning, og som har inntekt fra og med 2015 fra en AFP-bedrift. Denne gruppen, som Anders og Preben er eksempler på nedenfor, vil komme bedre ut med Reformert AFP.
2. Personer som ville ha kvalifisert til gjeldende ordning, men som kun har deler av inntekten fra og med 2015 fra AFP-bedrift. Denne gruppen, som Bodil og Frida er eksempler på, vil få en lavere ytelse med Reformert AFP, sammenliknet med gjeldende ordning.
3. Personer som ville ha kvalifisert til gjeldende ordning, og som har all inntekt fra og med 2015 fra en AFP-bedrift. Denne gruppen vil komme om lag likt ut dersom opptjeningssatsen holdes uendret.

Eksempler på hvordan AFP-ordningen slår ut

Anders

Anders er et eksempel på en person som ikke ville ha fått noen ytelse i dagens AFP-ordning, men som vil få en ytelse i Reformert AFP. Anders er født i 1961, og søker om AFP ved fylte 62 år (år 2023). Han arbeidet i AFP-bedrift i perioden 2009–2018.

I 2023 kunne Anders ha arbeidet i en AFP-bedrift i 8 år fra og med 2015, men han har kun arbeidet i en AFP-bedrift i 4 år fra og med 2015. Anders har altså arbeidet i 48 av 96 mulige måneder (4 av 8 mulige år) i AFP-bedrift fra og med 2015. Ytelsen i Reformert AFP vil dermed beregnes med 48/96 deler (50 prosent) av samlet beregningsgrunnlag for folketrygden i årene frem til 2015, i tillegg til inntekt han hadde i AFP-bedriften i årene 2015–2018.

Anders ville i dagens ordning ikke motta AFP, men vil motta om lag 28 000 kroner pr. år i Reformert AFP.

Bodil

Bodil er et eksempel på en person som ville ha fått en ytelse i den gjeldende AFP-ordningen, til tross for kort tid i AFP-ordningen. Bodil er født i 1961 (1. januar), og søker om AFP ved fylte 62 år (år 2023). Hun har arbeidet i AFP-bedrift i perioden 2016–2022 (frem til søknadstidspunktet).

I 2023 kunne altså Bodil ha arbeidet i en AFP-bedrift i 8 år fra og med 2015, men hun har kun arbeidet i en AFP-bedrift i 7 år. Bodil har altså arbeidet i 84 av 96 mulige måneder i AFP-bedrift fra og med 2015. Ytelsen i Reformert AFP vil dermed beregnes med 84/96 deler (87,5 prosent) av samlet beregningsgrunnlag for folketrygden i årene frem til 2015, i tillegg til inntekten hun hadde i AFP-bedriften i årene 2016–2022.

Bodil ville i dagens ordning motta kroner 56 000 i årlig AFP pensjon, og om lag kroner 49 000 i Reformert AFP.

Frida

Frida er et eksempel på en person som ville ha kvalifisert i den gjeldende AFP-ordningen, men som i utgangspunktet ikke vil få en AFP-ytelse på dagens nivå ved en omlegging av AFP-ordningen. Frida er født 1970 (1. januar), og søker om AFP ved fylte 62 år (år 2032). Hun arbeidet i en AFP-bedrift i perioden 2025–2031 og helt frem til søknadstidspunktet.

I 2032 kunne Frida ha arbeidet i en AFP-bedrift i 17 år fra og med 2015, men hun har kun arbeidet i en AFP-bedrift i 7 år. Frida har altså arbeidet i 84 av 204 mulige måneder i AFP-bedrift fra og med 2015. Ytelsen i Reformert AFP vil dermed beregnes med 84/204 deler (41,2 prosent) av samlet beregningsgrunnlag for folketrygden i årene frem til 2015, i tillegg til inntekten hun hadde i AFP-bedriften i årene 2025–2031.

Frida ville i dagens ordning motta kroner 56 000 i årlig AFP pensjon, og om lag kroner 80 000 i Reformert AFP.

** Skrivefeil rettet 24.09.21. I tidligere versjon sto det at Frida vil motta om lag kroner 30 000 i Reformert AFP, dette er rettet til 23 000.

Preben

Preben er et eksempel på en person som ikke ville ha kvalifisert i den gjeldende AFP-ordningen, til tross for lang tid i AFP-sektoren. Preben er født 1970, og søker om AFP ved fylte 62 år (år 2032). Han arbeidet i AFP-bedrift i perioden 2009–2030.

I 2032 kunne Preben ha arbeidet i en AFP-bedrift i 17 år fra og med 2015, men han har kun arbeidet i en AFP-bedrift i 16 år. Preben har altså arbeidet i 192 av 204 mulige måneder i AFP-bedrift fra og med 2015. Ytelsen i Reformert AFP vil dermed beregnes med 192/204 deler (94,1 prosent) av samlet beregningsgrunnlag for folketrygden i årene frem til 2015, i tillegg til inntekten han hadde i AFP-bedriften i årene 2015-2030*.

Preben ville i dagens ordning ikke motta AFP, men vil motta i Reformert AFP motta en pensjon om lag på dagens nivå, dvs. 56 000 kroner.

Reformert AFP for de som er født etter 2002

Reformert AFP vil virke fullt ut for ansatte som er født etter 2002. For disse vil all inntekt i en AFP-bedrift fra du er 13 år inngå i beregningsgrunnlaget for AFP ved 62 år.

Omlegging av AFP-ordningen vil føre til langt flere AFP-berettigede enn i dag. Fullt innfasert forventes det at om lag 45 prosent av alle alderspensjonister vil være kvalifisert til Reformert AFP. Dette er en konsekvens av at all opptjening i AFP-bedrift uansett på hvilket tidspunkt i yrkeskarrieren den har funnet sted beholdes i Reformert AFP, og av at det ikke vil stilles andre vilkår enn ikke-uførhet ved og etter 62 år for å kunne ta ut AFP.

I 2019 var det om lag 85 600 som fikk utbetalt AFP, og om lag 835 000 arbeidstakere som er omfattet av ordningen i privat sektor. En omlegging som skissert i utredningen vil kunne medføre at det på lang sikt vil være en nær tre ganger så høy andel av alle alderspensjonister som får privat AFP, sammenliknet med i dag. I 2080 vil mer enn en million arbeidstakere få AFP i privat sektor.

* Skrivefeil rettet 07.09.21. I en tidligere versjon var perioden angitt til 2025-2031, dette er rettet til 2015 – 2030.

Nærmere om enkelte forhold ved Reformert AFP

AFP inntekt

Det er lønnsinntekt i AFP-bedrifter (inntil 7,1 ganger grunnbeløpet) som vil være beregningsgrunnlag i Reformert AFP når den er fullt utbygd. I utredningen er ikke alle spørsmål knyttet til AFP-inntekt avklart, men må avtales i en endelig modell. Dette gjelder blant annet regler for opptjening ved mottak av korte velferdsytelser som sykepenger og omsorgspenger. Regler for opptjening for personer i AFP-bedrifter som mottar uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er heller ikke avklart. For Fellesforbundet er det viktig at slike ytelser gir opptjening etter de samme regler som opptjening av alderspensjon i folketrygden.

Utredningen av Reformert AFP er basert på at kvalifiseringsvilkårene i dagens AFP oppheves umiddelbart. Det eneste vilkåret for at arbeid i AFP-bedrift fra og med 13 til og med 61 år skal gi rett til AFP vil være at personen ikke mottar uføretrygd ved og etter fylte 62 år.

I opprinnelig AFP måtte arbeidstaker si fra seg uførepensjon før uttak av AFP. I dagens AFP må arbeidstaker si fra seg uføretrygden før fylte 62 år for å i fremtiden få rett på AFP.

Om bakgrunnen for dette står det i evalueringsrapporten fra desember 2017:

Innstramningen i regelverket må sees i sammenheng med at AFP i privat sektor og alderspensjonen fra folketrygden ble lagt om til ordninger der ytelsens størrelse øker med utsatt uttak, sammenlignet med i tidligere ordning hvor størrelsen på AFP i prinsippet var uavhengig av alder for uttak.

Vi legger til grunn at muligheten for å si fra seg uføretrygd, til fordel for AFP, opprettholdes i Reformert AFP

Utenlandske arbeidere i AFP-bedriftene

Det legges til grunn at Reformert AFP vil omfatte utenlandske statsborgere som arbeider i en AFP-bedrift på samme vilkår som norske ansatte.

Regulering av pensjonen i Reformert AFP

AFP-pensjonen i Reformert AFP reguleres med lønnsvekst i opptjeningsperioden.

Ytelsen i Reformert AFP

For Reformert AFP ønsket NHO og LO at ordningen skulle gi en ytelse på linje med dagens nivå, og at bedriftenes kostnader til AFP-ordningen skulle holdes på samme nivå som i dag. NHO og LO var videre enige om å øke fonderingsgraden i ordningen for å sikre et bærekraftig finansielt grunnlag for ordningen fremover. Disse målsetningene er til dels motstridende, og det vil ikke være mulig å utforme en fremtidig AFP-ordning som innfrir målsettingene om uendret ytelsesnivå og uendret kostnadsnivå.

Utredningen gjennomfører derfor beregninger av flere alternativer, beregninger hvor ytelsene opprettholdes og bedriftens kostnader økes, og alternativer hvor bedriftens kostnader holdes uendret. Utredningen inneholder derfor svært mange ulike beregninger. I dette heftet har vi kun valgt å presentere alternativet som kan innfri kravet om at «ytelsen holdes på dagens nivå»

Tabellene nedenfor viser ytelsen fra Reformert AFP i kroner og som andel av dagens AFP-ytelse for en person født hhv. i 1961 og i 1966, med ulik grad av AFP-tilknytning fra og med 2015.

Det kommer frem av tabellene at det vil være mulig å få et ytelsesnivå tilsvarende som i dagens ordning dersom en har all tid i AFP-bedrift fra og med 2015, men at personer som har år utenfor AFP-sektoren vil kunne få et lavere ytelsesnivå enn de ville fått med gjeldende ordning, forutsatt at de hadde kvalifisert.

Tabell 1 Reformert AFP-ytelse som andel av dagens AFP-ytelse. Fødselsår 1961. I alle beregningene er det forutsatt at den ansatte starter i en alder av 22 år og har jevn inntekt på 5 G (504 265 kroner for 2020) i hele yrkeskarrieren

Antall AFP-år fra og med 2015	Dagens ordning	Reformert AFP	
		Kroner	Prosent
8	0 eller 56 000	56 000	100
7	0 eller 56 000	49 280	88
6	0	42 000	75
5	0	35 280	63
4	0	28 000	50
3	0	21 280	38
2	0	14 000	25
1	0	7 280	13

Tabell 2 Reformert AFP-ytelse som andel av dagens AFP-ytelse. Fødselsår 1966. I alle beregningene er det forutsatt at den ansatte starter i en alder av 22 år og har jevn inntekt på 5 G (504 265 kroner for 2020) i hele yrkeskarrieren

Antall AFP-år fra og med 2015	Dagens ordning	Reformert AFP (4,5%)	
		Kroner	Prosent
13	0 eller 56 000	56 000	100
12	0 eller 56 000	51 520	92
11	0 eller 56 000	47 600	85
10	0 eller 56 000	43 120	77
9	0 eller 56 000	38 640	69
8	0 eller 56 000	34 720	62
7	0 eller 56 000	30 240	54
6	0	25 760	46
5	0	21 280	38
4	0	17 360	31
3	0	12 880	23
2	0	8 400	15
1	0	4 480	8

I utredningen er det lagt til grunn at en opptjeningssats på 4,5% av AFP-inntekt vil være ytelsesnøytral. Som det fremgår av tabellene ovenfor vil mange kunne oppleve å få en lavere ytelse med en slik opptjeningssats. En høyere opptjeningssats vil gi en høyere opptjening for alle. På LOs initiativ er det derfor foretatt beregninger også med en opptjeningssats på 5%, med tilsvarende økte kostnader.

Tabell 3 Reformert AFP-ytelse som andel av dagens AFP-ytelse. Fødselsår 1966. I alle beregningene er det forutsatt at den ansatte starter i en alder av 22 år og har jevn inntekt på 5 G (504 265 kroner for 2020) i hele yrkeskarrieren

Antall AFP-år fra og med 2015	Dagens ordning	Reformert AFP (5%)	
		Kroner	Prosent
13	0 eller 56 000	62 222	111
12	0 eller 56 000	57 244	102
11	0 eller 56 000	52 889	94
10	0 eller 56 000	47 911	86
9	0 eller 56 000	42 933	77
8	0 eller 56 000	38 578	69
7	0 eller 56 000	33 600	60
6	0	28 622	51
5	0	23 644	42
4	0	19 289	34
3	0	14 311	26
2	0	9 333	17
1	0	4 978	9

Om fondering

Et pensjonssystem må sikre at pengene finnes når pensjonen skal utbetales. Når ordningen har fond eller midler som helt eller delvis dekker forpliktelsen omtales det som at ordningen er «fondert». Hvor stor andel av forpliktelse som er fondert angis som «fonderingsgrad».

Innskuddspensjonene plasseres løpende hos en pensjonsleverandør med oppdrag om å forvalte innskuddene i aksjer, obligasjoner og innskudd til best mulig avkastning. Slike ordninger vil altså være fondert, med en 100 prosent fonderingsgrad.

Spørsmålet om fondering og fonderingsgrad kan være viktig når vi vurderer forskjellen mellom dagens ordning og en ny AFP.

Fondering i dagens ordning.

I dagens AFP-ordning er det et kollektivt ansvar for tilsluttede bedrifter å finansiere de til enhver tid løpende ytelsene, uavhengig av om virksomheten har tidligere ansatte som mottar ytelser. De midler som er innbetalt fra bedriftene og som enda ikke er utbetalt, forvaltes i et pensjonsfond.

Fra 2022 er premien som bedriftene betaler økt fra 2,5 prosent til 2,6 prosent. I vedtaket fra Fellesordningen heter det:

«Styret har i sin beslutning lagt vekt på ansvaret for at premienivået skal gi ordningen økonomisk bærekraft over tid. Med i vurderingen er også hensynet til forutsigbarhet for bedriftene. Det ligger videre til styrets vurdering at bedriftene er solidarisk forpliktet til å betale premie for å dekke gjestående forpliktelser, selv etter et eventuelt opphør av AFP-avtalen (AFP-tilskottsloven §21).»

Prinsippet om at finansieringen er et kollektivt ansvar for tilsluttede bedrifter, er i stor grad en videreføring fra den opprinnelige ordningen, men selve premieberegningen ble endret ved innføringen av den nye ordningen i 2008.

Finansiering basert på at bedriften betalte egenandeler for ansatte som hadde startet uttak, falt bort ved overgangen til den nye ordningen i 2008. Til gjengjeld betales en høyere premie. Dette har endret omfordelingen i ordningen.

Bedrifter med stort innslag av yngre arbeidstakere som slutter før pensjonsalderen, kan oppleve at de får lite igjen for premien, ettersom få av deres ansatte starter uttak mens de har en tilknytning til bedriften.

Evalueringsrapporten fra 2017 sa følgende om dagens ordning:

«I forbindelse med omleggingen av AFP fra 2011 ble det i 2008 foretatt beregninger av de årlige utbetalingene fra Fellesordningen til ny AFP frem til 2060, sammenliknet med hva utbetalingene ville ha blitt hvis den gamle AFP-ordningen ble videreført. Beregningene viste at utbetalingene til ny AFP på lang sikt ville ligge omtrent på samme nivå som ved videreføring av gammel AFP. Nye beregninger utført av Arbeids- og velferdsdirektoratet bekrefter dette hovedbildet.» (Vår understrekning)

I oppgjøret i 2018 ble LO og NHO enige om følgende:

«Dagens AFP er en løpende finansiert ordning der de årlige pensjonsutbetalingene motsvares av løpende premieinntekter. Dermed er det ikke, med unntak av bufferfond, satt av midler til fremtidige og økende pensjonsutbetalinger. Dette innebærer en potensiell økonomisk risiko for ordningens bærekraft over tid. Partene er derfor enige om å øke fonderingsgraden i ordningen samt avtale et regelverk som kan skjerme ordningen mot risiko. Dette må ivaretas gjennom en kombinasjon av fondering og risikoregulering. Dette er et felles ansvar.»

Fondering i en ny AFP

Reformert AFP vil i noen grad endre behovet for fondering i forhold til dagens ordning. *«Reformert AFP innebærer at den «opptjeningen» som skjer underveis i yrkeskarrieren ikke vil falle bort selv om man for eksempel ikke jobber i en AFP-bedrift senere i livet. Dette kan forsterke behovet for å sikre ordningen med fondsoppbygging.» (Utredningen s 105).*

Spørsmålet om fondering av ny AFP må imidlertid vurderes i lys av NHOs krav til Reformert AFP: *«Før en reformert modell kan vedtas må partene enes om risikoregulerende mekanismer som en integrert del av en helhetlig modell, med likedelt økonomisk ansvar for eventuelle tiltak etter forhåndsdefinerte, automatiske kriterier.»* (NHOs merknad til utredningen).

Hvis NHO får gjennomslag for dette kravet vil dagens ordning hvor *«bedriftene er solidarisk forpliktet til å betale premie for å dekke gjenstående forpliktelser»* bli avvirket, og overført til partene i fremtidige lønnsoppgjør.

Omleggingen til Reformert AFP innebærer i seg selv en økning i premien fra dagens 2,5 (2,6) prosent til om lag 3,1 prosent. En slik premie ville innebære at ordningen etter omleggingen ville hatt tilnærmet den samme utviklingen i fonderingsgraden som en videreføring av gjeldende ordning. For at fondet ved en omlegging fremover skulle kunne dekke om lag en like stor andel av forpliktelsene i fremtiden som hva det gjør i dag, måtte premien ha vært satt til om lag 3,5 prosent. Videre ville Reformert AFP være fullfondert i 2050 med en premie på 3,95 prosent og i 2070 med en premie på 3,8 prosent. (Økes opptjeningssatsen fra 4,5% til 5% vil premien måtte økes fra 3,1% til 3,4%, og de øvrige satsene gis en tilsvarende økning.)

Kostnader ved en ny AFP

Kostnadene ved en Reformert AFP er vanskelig å anslå. På kort sikt vil det avhenge av hvilken fonderingsgrad som legges til grunn, mens det på lang sikt vil avhenge av avkastningen i fondet og lønnsveksten. Hvordan kostnadene skal tas inn i et lønnsoppgjør vil være et forhandlingsspørsmål. Hvordan kostnadene legges inn i ramma fra oppgjøret, og hvordan TBU vil ta dette inn i lønnsveksten for privat sektor er derfor usikkert.

Holden utvalget (NOU 2013:13) uttalte om velferdsordninger:

«Velferdsordninger som blir framforhandlet i frontfagsforhandlingene, har historisk i stor grad blitt tatt inn i de etterfølgende forhandlingene. Slike reformer øker som regel arbeidskraftkostnadene på samme måte som lønnstillegg,»

Tabell 4 Tall fra de årlige rammevurderingene gjort av LO/NHO

	Ramme	Overheng	Tariff tillegg	Glidning
2014	3,3	1,2	0,6	1,5
2015	2,7	1,0	0,3	1,4
2016	2,4	1,1	0,3	1,0
2017	2,4	1,1	0,3	1,0
2018	2,8	1,2	0,5	1,1
2019	3,2	1,1	0,8	1,3
2020	1,7	1,2	0,3	0,2
2021	2,7	1,0	0,7	1,0
Snitt	2,7	1,1	0,5	1,1

Som nevnt innebærer omleggingen til Reformert AFP i seg selv en økning i premien fra dagens 2,5 (2,6) prosent til om lag 3,1 prosent Dette tilsier en økning på 0,5 prosentpoeng i 2022. Ettersom premien ikke beregnes av hele lønsmassen i bedriften, men kun beregnes for lønn mellom 1G og 7,1G vil virkningene av en premieøkning gi en økt lønnskostnad for bedriften på anslagsvis 75% av premieøkningen.

For at fondet ved en omlegging fremover skulle kunne dekke om lag en like stor andel av forpliktelsene som i dag, måtte premien økes fra 2,5 (2,6) til om lag 3,5 prosent, dvs. en økt lønnskostnad for bedriftene på om lag 0,75 prosent.

Slik det fremgår av tabellen ovenfor har de gjennomsnittlige tariff tilleggene 2014-2021 blitt vurdert til å utgjøre 0,5 prosent.

Reformert AFP – veien videre

Den endelige utformingen av Reformert AFP vil måtte avtales i fremtidige lønnsoppgjør, men utredningen som nå foreligger er omfattende og gir et godt grunnlag for en debatt om en fremtidig utforming av AFP.

Dagens AFP er en kvalifiseringsordning hvor du får «alt eller ingenting», og ordningen slår ulikt ut fra bransje til bransje. Bedrifter innenfor enkelte bransjer har mange unge ansatte som sjelden blir i bedriften lenge nok til å kvalifisere for dagens AFP. Det betyr at bedriften betaler mye for en ordning som bedriftens ansatte opplever å ikke ha noen glede av. Dette fremstår for mange som urettferdig. Fellesforbundet har vært spesielt opptatt av de som etter en lang yrkeskarriere i AFP bedrift uforskyldt mister retten til AFP.

I utgangspunktet vil Reformert AFP løse disse problemene, men:

I utredningen påpekes det at det kan vurderes å ha et minstekrav til samlet opptjenings tid i AFP-sektoren i løpet av yrkeskarrieren. Krav om minste samlet opptjening eller samlet tid i AFP-bedrift gjennom yrkeskarrieren, kan være ønskelig blant annet for å begrense omfanget av utbetalinger av små AFP-pensjoner. Slike minstekrav vil redusere kostnadene ved Reformert AFP, men samtidig innføre et kvalifiseringskrav som vil utelukke mange også fra Reformert AFP.

Ved å sette et minstekrav til tid i AFP bedrift vil vi redusere kostnadene, men også redusere mye av hensikten med en Reformert AFP. Hva mener vi om dette?

Det kan gjøres mindre omfattende endringer i dagens AFP-ordning som sikrer at arbeidstakere som kort tid før uttaksberettiget alder mister jobben grunnet konkurs eller oppsigelse utenfor egen påvirkningsmulighet, skal kunne beholde rettighetene. Dette er det såkalte «Follum hullet». Dette kan gjøres ved at det innføres en sikringsordning slik at arbeidstaker som ikke oppfyller dagens ansiennitetskrav kan få rett til AFP dersom dette skyldes at foretaket er konkurs eller at arbeidstaker er oppsagt begrunnet i virksomhetens eller arbeidsgiverens forhold. Samtidig fravikes krav om inntekt på uttakstidspunktet og i det foregående inntektsåret.

Bør vi se på mindre omfattende endringer med formål om å tette hull for de som faller ut på slutten?

I avtalen om tjenestepensjon for offentlig ansatte fra 2018 er det enighet om at AFP i offentlig sektor fra og med 1963-kullet skal legges om etter mønster av AFP i privat sektor. Det forutsettes at det blir enighet om og etableres systemer for medregning av kvalifiseringstid og refusjoner mellom AFP-ordningene. Det er altså avtalt en sømløs AFP-overgang mellom arbeid i privat og offentlig sektor innenfor dagens ordning.

For å oppnå en sømløs AFP-overgang mellom arbeid i privat og offentlig sektor i Reformert AFP kreves det en endring i avtalen om tjenestepensjon for offentlig ansatte. Ved en endring i AFP i privat sektor, er det avtalt at partene skal reforhandle pensjonsavtalen.

Et hovedmål med Reformert AFP er å øke organisasjonsgraden i privat sektor. Hvor mye vil en Reformert AFP bety for organisasjonsarbeidet?

Skal vi utvikle et pensjonssystem i privat sektor som dekker bare de som arbeider i en bedrift med tariffavtale? Eller skal vi velge en strategi som har som mål å forbedre pensjonsrettighetene til alle som arbeider i privat sektor?

Det er ikke nødvendig å ta hele kostnaden ved å innføre Reformert AFP i ett oppgjør. Premieøkningen kan fases inn over tid, men i sum vil kostnadene til Reformert AFP kunne tilsvare et årlig tariff tillegg.

I motsetning til AFP må kostnadene ved tjenstepensjon dekkes av alle bedrifter i privat sektor, ikke bare de organiserte. Hvor gode ordninger kan våre bedrifter tåle i konkurranse med de uorganiserte bedriftene?

AFP er en avtale mellom NHO og LO, og kan sies opp ved hvert hovedoppgjør, men bedriftene er i dag solidarisk forpliktet til å betale premie for å dekke gjestående forpliktelser. NHO krever nå, som en forutsetning for en Reformert AFP, at partene må enes om et likedelt økonomisk ansvar for eventuelle tiltak etter forhåndsdefinerte, automatiske kriterier. Vil dette innebære en reell endring i ansvaret for å finansiere fremtidig AFP?

Lenker

Utredning av en mulig reformert AFP-ordning i privat sektor Kortversjon mai 2021:

<https://www.lo.no/contentassets/ef4862c0c7a5432397b0ecae6c7a231a/1892-utredning-av-en-mulig-reformert-afp-ordning-i-privat-sektor-kortver.pdf>

Utredning av en mulig reformert AFP-ordning i privat sektor Hovedrapport mai 2021:

<https://www.lo.no/contentassets/ef4862c0c7a5432397b0ecae6c7a231a/utredning-av-en-mulig-reformert-afp-ordning-i-privat-sektor.pdf>

Evaluerings av AFP i privat sektor desember 2017:

<https://www.lo.no/contentassets/95d21cb287a945908b8d3b6ee3f1ac48/afprapport.pdf>